RAN Centre of Excellence

ТЕМАТСКИ ДОКУМЕНТ НА RAN

Странски војници-повратници и предизвик за повторно интегрирање

Вовед

Од почетокот на 2016 година бројот на лицата што патувале во конфликтните зони во Ирак и во Сирија со цел да им се придружат на различните исламски бунтовнички и терористички групи како „странски борци“ се искачи на повеќе од 42.000.[i] Значителен дел од овие лица потекнуваат од земјите-членки на Европската Унија (ЕУ). Според извештајот објавен во април 2016 година, овој број е поголем и изнесува 4.294.[ii] Оваа бројка може да биде уште поголема. Изгледа дека до почетокот на 2016 година приближно една третина се вратиле во своите родни земји.[iii] Сега кога т.н. „Исламска држава“ (ИД) претрпува сериозни воени неуспеси,[iv] изгледа дека нагло се намалува излезниот проток на странски борци.[v] Моментно нема прецизен број странски терористички борци во ЕУ и со воениот пад на ИД може да има уште поголем број во брзо време. ИД сака да продолжи да ги охрабрува луѓето во ЕУ (без разлика дали станува збор за повратници или за поддржувачи) да извршуваат напади таму каде што се наоѓаат. Овој тематски документ дава концизен преглед на предизвиците и на можностите за користење на пристапи засновани врз повторно интегрирање за справување со потенцијалната закана за безбедност од странските борци-повратници.[1]

Овој документ е изготвен од Барт Шурман и Лизбет ван дер Хајде...

[1] Посебно оние што им се придружиле на џихадистичките екстремистички групи, како што се ИД и Јабхат ал-Нусра.

За да се вклучат луѓето во тероризам, мора да бидат способни да ги надминат внатрешните морални бариери во однос на убиството на други[vii], како и да се стекнат со основно ниво на знаење во врска со употребата на огнострелно оружје и експлозиви. Аматерскиот карактер на некои од „домашните“ сплетки што се одвиваа во ЕУ од 11 септември особено сведочи за тоа колку е тешко да се стекнат оперативни способности со често потпирање на прирачниците преземени од интернет.[viii] Странските борци-повратници предизвикуваат голем безбедносен ризик токму поради нивното искуство на бојното поле, обуката за употреба на оружје и врските со меѓународните терористички мрежи. Десензитизацијата на употребата на насилство, во комбинација со посттрауматското стресно нарушување (ПТСН), кое често е последица на борбеното искуство и на потенцијалното учество во воени злосторства, како што се оние што ИД гордо ги објавува, дополнително ја зголемува потенцијалната закана од повратниците.

Во исто време од клучно значење е да се нагласи дека странските војници-повратници не се хомогена група во врска со нивната потенцијална желба да извршат терористичко насилство во своите родни земји. Несомнено, постои голема опасност некои странски борци да се обидат да извршат терористичките напади откако ќе се вратат дома. Меѓутоа, како што неодамна изјави Омар Рамазан, ќе има и втора група лица што би можело повеќе да се сметаат за жртви на обидите за регрутирање на ИД, како и трета група повратници што спаѓаат во категоријата меѓу жртви и (потенцијални) терористи.[ix] Во четвртата група спаѓаат оние што повеќе не гледаат на насилството како на основано или потребно, поради тоа што претрпеле разочарување или физичка или психолошка траума што е последица на учеството во војна или животот во ИД. Без оглед на тоа дали се согласуваме со називот „жртви“ или веруваме во објаснувањата врз основа на наивност или незнаење, останува фактот дека за да го решиме проблемот со странските борци-повратници мора да го земеме предвид различниот карактер на оваа група поединци; во однос на заканата што ја претставуваат и во однос на најефикасните начини за намалување на опасноста од рецидивизам поврзан со тероризам.

Повторната интеграција на терористите и екстремистите во општеството, особено на оние што им се придружиле на терористички групи, како што е ИД, е контроверзна. Јавното мислење може да се залага за пристапот од типот „затвори ги сите“. Покрај дискусијата за потребата од ваков правец на дејствување, правните постапки во Холандија покажаа колку може да биде тешко да се донесат пресуди за криминални дела што наводно се извршени во странска земја, особено оние за време на граѓанската војна.[x] Поголемиот број лица што се осудени за кривични дела поврзани со тероризам ќе бидат ослободени во одреден момент во иднина. Со други зборови, разгледувајќи ги начините на управување со повторната интеграција на (поранешните) терористи, со цел да се минимизираат шансите за идно насилство, не треба да се избере „мек“ пристап, туку прагматично да се реагира на комплициран предизвик.

RAN Centre of Excellence

Контекст: дерадикализација наспроти дистанцирање

Повторната интеграција на (поранешните) терористи или екстремисти[xii] може да се смета за процес што има цел да ја олесни нивната повторна интеграција во општеството, така што ќе ја намали веројатноста дека ќе се свртат кон активности што се поврзани со тероризам. Специјалните програми што се фокусираат на повторната интеграција на („џихадистичките“) терористи почнуваат значително да се прифаќаат во последните години низ светот.[xiii] Некои од овие иницијативи се фокусираат на затворени терористи или екстремисти, други ја нагласуваат условната казна по притворот, а третата група ги спојува двата контекста.[xiv] И покрај проширувањето на овие програми, не се знае дали овие иницијативи навистина придонесуваат за намалување на рецидивизмот поврзан со тероризам. Ова, главно, се должи на недостигот на истражување за процена.

Иако има некои значајни процени на програмите за повторна интеграција што се фокусираат на исламистичкиот,[xv] како и на левичарскиот и на десничарскиот насилен екстремизам,[xvi] за поголем дел од програмите за повторна интеграција нема процена.[xvii] Како може да бидат изработени и спроведени програми за успешна повторна интеграција без да се разбере што претставуваат и како функционираат?[xviii] Можно е владините агенции, кои често се главни страни што се одговорни за изработката и за спроведувањето на овие активности, да не бидат сигурни дали да дозволат надворешен надзор на осетливото лице во врска со борбата против тероризмот.[xix] Меѓутоа, освен ако не се направат повеќе истражувања за процена, креаторите на стратегијата, професионалците и академците се лишени од важните „научени лекции“ што може да се користат за изработка и за спроведување ефективни програми.[xx]

Вториот и поврзаниот недостаток е немањето јасно сфаќање што е тоа што претставува „успех“ во врска со повторната интеграција на (поранешните) терористи и екстремисти. На пример, во 2008 година во Холандија околу 50% од возрасните и малолетните затвореници повторно извршиле прекршок во рок од две години откако биле пуштени од притвор.[xxi] Не е јасно дали сличната стапка на рецидивизам за вршителите на терористички дела може да се смета за успех од две причини. Првата причина е тоа што со оглед на општественото влијание на тероризмот е можно голем број граѓани да не ја сметаат за успех стапката од 50% рецидивизам

- или, во најмала рака, во согласност со националниот просек. Втората причина е тоа што едноставно нема доволно податоци за терористички рецидивизам, особено во ЕУ и од таа причина не се знае која е реалната, а уште помалку пожелната стапка на рецидивизам кон која треба да се стремат програмите за повторна интеграција.[xxii] На тој начин, иако „намалувањето на рецидивизмот“ често е цел на програмите за повторна интеграција, сепак, недостигот на податоци за оваа тема ја оневозможува објективна процена на успех.

Немањето практични согледувања во она што функционира кога станува збор за повторно интегрирање на терористите и на екстремистите укажува на осврнувањето кон основните механизми како начин на сфаќање како функционираат овие програми и како може да се

подобрат таму каде што е потребно. Претпоставките дека оние што ги изработуваат и ги спроведуваат програмите за повторна интеграција имаат цели што треба да ги постигнат, а начинот на кој ги постигнуваат е од суштинско значење за успехот или за неуспехот на овие обиди.[xxiii] Генерално, се издвојуваат два пристапа: дерадикализација и дистанцирање.[xxiv] Иако во следните параграфи одделно се расправа за овие концепти, важно е да се напомене дека тие не се исклучуваат меѓу себе. Всушност, со оглед на тоа што сè уште не е јасно што функционира најдобро, комбинацијата од двата пристапа нуди флексибилност и ги зголемува шансите за успех.

Радикализацијата и дерадикализацијата станаа домашни концепти затоа што беа предмет на политичката дебата во 2004 година.[xxv] Нивната популарност им противречи на многубројните и сериозните недостатоци што се карактеристични за нив.[xxvi] Најпроблематично е (често имплицитно) мислењето дека усвојувањето радикални ставови мора да води до учество во радикално однесување и дека за оддалечувањето од тероризмот е потребно да не постојат такви ставови.[xxvii] Таквиот однос е поедноставување на сложената реалност што претставува пречка на теоретска и на емпириска основа.

Милиони луѓе имаат радикални или екстремистички ставови, но процентот што учествува во терористички активности е премногу мал.[xxviii] Истражувањата, исто така, покажаа дека сите терористи не се првенствено мотивирани од своите пресуди.[xxix] На пристапот кон повторна интеграција, кој исклучително се фокусира на дерадикализација, му недостига клучниот факт дека оддалечувањето од екстремистички и од терористички групи се темели врз многуте причини што ја надминуваат идеологијата. Во овие причини се вклучени разочарувањето од ефикасноста на насилството, конфликтите со сонародниците и предностите на нормалниот живот.[xxx] Спротивно на тоа, факторите, како што се влијанието на околината и стравот од одмазда од поранешните другари, исто така, може да претставуваат пречка да се прекине со учеството во екстремистички или во терористички групи.[xxxi]

Ако се бара излез од екстремизмот и од тероризмот исклучително преку емпириски и теоретски сомнителен концепт на дерадикализација, горенаведеното се става во опасност на различни начини преку кои може да се постигне целта за намалување на рецидивизмот. На пример, ако социјалните придобивки од членството во терористички групи (статус, другарство и да се има цел) зависат од учеството на поединците во групата, од клучно значење е создавањето алтернативна, нерадикална општествена средина што може да понуди слични придобивки.[xxxii] Се разбира, дерадикализацијата останува важна алатка за оние што биле идеолошки мотивирани да учествуваат во тероризмот на прво место. Поентата е во тоа што нашето сегашно сфаќање за актуелните прашања не треба да биде единствената алатка врз која се потпираат програмите за повторна интеграција.

На дерадикализацијата се става преголем акцент, но, исто така, притоа не се земаат предвид многукратните историски примери за терористи што повторно се интегрирале во општеството без (навидум) прво да се дерадикализираат.[xxxiii] Во периодот од 1960 до 1990 година илјадници европски терористи што им припаѓале на групите, како што се ИРА, ЕТА,

RAN Centre of Excellence

италијанските Црвени бригади и германската РАФ престанале да постојат. Оттогаш поголем дел од нив биле ослободени од затвор без да учествуваат во програмите за дерадикализација. Фактот дека поголем број од овие лица повеќе не учествуваат во тероризмот или, во најмала рака, многу помалку се вклучени укажува на тоа дека дерадикализацијата не значи предуслов за повторна интеграција. Подеталното истражување на историските примери за повторна интеграција на терористите може да обезбеди многу можности за подобрување на тековните обиди за минимизирање на стапките на рецидивизам.

Може да најдете алтернатива на пристапот за повторна интеграција заснован врз дерадикализација во концептот за дистанцирање. Дистанцирањето може да се смета за процес во кој доаѓа до промена на улогата или на функцијата на поединецот и обично е поврзано со намалување на чувството за насилство. Не мора да значи дека треба да се напушти движењето, но најчесто е поврзано со значителна привремена или трајна промена на улогата.[xxxiv] Со други зборови, кога дерадикализацијата се фокусира на менувањето на нечии верувања, дистанцирањето ја нагласува промената во однесувањето. Неактивните терористи или екстремисти може успешно повторно да се интегрираат, дури и ако ги задржат своите радикални убедувања, под услов повеќе да не учествуваат во терористичко насилство на каков било начин.

Како што е случај со дерадикализацијата, за насочување кон дистанцирањето прво треба да се сфати како и зошто некој е дел од екстремизмот и тероризмот. Причините за вклучување во вакви групи се различни и не се засновани само врз усвојувањето на одредена идеологија.[xxxv] Од таа причина, програмите за повторна интеграција треба да бидат флексибилни и приспособени на специфичното потекло и на мотивите на поединецот.[xxxvi] Кога станува збор за конкретното прашање за странските борци-повратници, тоа значи да се земе предвид дека иако некои лица ќе бидат посветени и борбени екстремисти, други може да донесат одлука или да бидат мотивирани (на почетокот) од ненасилни фактори, како што е желбата да се обезбеди хуманитарна помош. Во овој поглед особено се значајни малите деца чии родители ги однеле во Ирак и во Сирија или бебињата на странски борци што се родени во овие земји. Веројатно се предмет на индоктринација на ИД, која конкретно има цел да ги претвори во деца-војници па затоа на овие деца им е потребно посебно внимание, делумно за справување со нивната психолошка траума и делумно за справување со нивната потенцијална интернализација на екстремистичката идеологија.[xxxvii]

Да заклучиме, недостигот од процени на програмите за повторна интеграција и недостигот од податоци за терористичките стапки на рецидивизам сериозно го попречуваат разбирањето за тоа како и во кои околности функционираат овие програми и како може да се подобри нивната ефективност. Иако треба итно да се решат овие недостатоци, со осврнувањето кон основните претпоставки за успех на овие програми и како да се постигне успех се обезбедуваат насоки за тоа како да се изработат и да се спроведат такви иницијативи. Наместо да се донесе одлука за дерадикализација или дистанцирање, тековните согледувања укажуваат на тоа да се усвојат двата пристапа. На овој начин се добива дополнителна придобивка како резултат на тоа што се осигурува дека програмите за повторна интеграција имаат мерка за

флексибилност во справувањето со нивните клиенти, а тоа е предуслов за намалување на рецидивизмот со оглед на различноста на мотивите и на потеклото на оние што се вклучени во екстремизам и во тероризам.

Програми за повторна интеграција во ЕУ

Многубројни програми за повторна интеграција веќе се во тек во земјите-членки на ЕУ и редовно се воведуваат нови иницијативи.[xxxviii] Поголемиот број иницијативи опфаќаат спектар на активности, како што се: верското советување, психолошкото советување, стручната обука, образованието и рекреативните активности. Општо земено, може да се смета дека програмите што повеќе се фокусираат на верските и на психолошките интервенции се ориентирани кон дерадикализација. Програмите што имаат цел да влијаат врз однесувањето на насилните екстремисти повеќе се ориентирани кон дистанцирање и често се потпираат врз комбинацијата од обука за образование и работни вештини.

Во рамките на ЕУ поголем број од програмите што се насочени кон повторна интеграција на насилните екстремисти се применуваат во северозападниот дел на Европа, како што се програмите за ИЗЛЕЗ, кои се усвоени во Норвешка, Шведска и во Германија, како и данската „програма Архус“ и холандската иницијатива за повторна интеграција што тековно ја предводи холандската Служба за условни казни. Во Германија, пак, голем број организации имаат задача да ги олеснат рехабилитацијата и повторната интеграција на насилните екстремисти и секоја од овие организации има своја филозофија во врска со дерадикализацијата или дистанцирањето. Подолу е даден краток преглед на програмите во Данска, Германија и во Холандија за да се обезбедат согледувања за придобивките и за основаноста на овие различни иницијативи.

Програмата Архус во Данска

Таканаречениот Дански архуски модел има цел да ги рехабилитира данските борци-повратници и повторно да ги интегрира во општеството. Архускиот модел вклучува и програми за рана превенција и излез. Програмата за излез е наменета за радикализираните лица што имаат намера и способности да извршат политички и/или религиозно поттикнати насилни кривични дела и тероризам. Програмата е заеднички обид на полицијата во Источен Јитланд и социјалните служби на Општината Архус за ефективно повторно интегрирање на екстремистите-повратници со (повторно) градење доверба во властите и создавање отворени линии на комуникација меѓу повратниците и локалната власт. Програмата нуди третман во кој се вклучени медицинска нега и психолошко советување за справување со посттрауматското стресно нарушување (ПТСН) и менторство, како и семејна поддршка и помош за насилните екстремисти при аплицирањето за работа или при продолжувањето на образованието.[xxxix]

Откако ќе се препознаат потенцијално радикализираните лица, локалните органи (заедно со муслимански свештеник) ќе стапат во контакт со овие лица за да се направи обид да ги одвратат од радикализам и екстремизам. Покрај тоа, има и центаркуќа за информации каде

што се прегледуваат повиците и се одредува кои интервенции се приоритетни. Најголем ел од работата се регулира преку државната Програма за безбедност (SSP) за превенција на криминалот - разговор со училиштата, социјалните служби и со полицијата. Градскиот полициски комесар тврди дека овој обид и разговорот за превенција помогнаа да се основа муслиманската заедница и бројот на странските борци што заминуваат од Архус од триесет во 2013 година да се намали на еден во 2014 година.[xl] Меѓутоа, некои партии, вклучувајќи ја и Данската народна партија против имиграција, изразија загриженост во врска со програмата, тврдејќи дека е премногу „мека, наивна и краткорочна“.[xli] Тековно, нејзината долгорочна ефективност и понатаму е предмет на дебата и премногу е рано да се извлечат какви било заклучоци.

Германска мрежа за превенција на насилството

Неколку организации во Германија прават обиди за рехабилитација на насилните екстремисти. Една од овие организации, Мрежа за превенција на насилството, е невладина организација што работи со (млади) луѓе што се подложни на насилниот десничарски екстремизам и на верскиот фундаментализам. Програмата се спроведува на доброволна основа и поединците што се пријавуваат се стаааат во мали групи што се состануваат еднаш неделно во период од 23 недели. Пристапот на програмата, главно, е насочен кон дерадикализација и ги комбинира граѓанското образование и педагошките модули за обука со обука за борба против насилството. Дерадикализацијата се фокусира на обидот да се „извлечат“ чувството на гнев и омразата на поединците од нивниот политички поглед на светот и се стреми да помогне во справувањето со двата фактора што го предизвикуваат нивниот гнев, како и повторно да ги образува во врска со ваквите типови демократско општество и со алтернативните начини за изразување и за справување со нивните проблеми.[xlii] Обуката започнува во рок од пет месеци од затворањето и продолжува преку обука по ослободувањето. Организацијата нуди и советување за родителите чии деца биле изложени или се изложени на ризик да се вклучат во терористичка организација.

Иако програмата, главно, има цел да ја поттикне дерадикализацијата, сепак, таа вклучува и елементи на дистанцирање. Менторот, кој му е назначен за поединецот, му помага на него или на неа да најде сместување и вработување и му олеснува голем број средби со членовите на семејството. Според внатрешната процена на проектот, програмата може да се смета за успешна (стапката на рецидивизам на учесници што ја завршиле програмата е само 5%, а стапката на напуштање е 2%).[xliii] Меѓутоа, организацијата не ја открива статистиката во врска со вкупниот број учесници и колкав е бројот на оние што ја завршиле програмата и поради тоа тешко е да се оценат овие проценти во соодветен контекст.

Холандски пристап кон повторна интеграција

Во 2012 година во Холандија беше почнат специфичен проект за повторна интеграција што се фокусираше на прекршителите на помилувањето или на условната казна што биле (осомничени) вклучени во „џихадистички“ тероризам или екстремизам.[xliv] Холандскиот национа-

лен координатор за безбедност и контратероризам (NCTV) го подготви овој проект заедно со холандската Служба за условни казни, со цел да ја подобри повторната интеграција на екстремистичките престапници во Холандија. Главна цел на овој пристап е да се намалат шансите за рецидивизам кај вршителите на екстремистички и на терористички дела преку нивно повторно социјализирање и мерки за следење. Помагањето на т.н. клиенти на програмата да се вработат, да се образуваат, да најдат сместување и да го намалат или да се ослободат од долгот што го имаат стекнато и да ги решат психолошките проблеми или да се смират со членовите на семејството се важни компоненти на овој пристап.

Во исто време клиентите се набљудуваат за да се спречи нивно враќање во екстремистичките кругови. Кога персоналот на програмата смета дека нивните штитеници реагираат на овие обиди, се воведува компонента што се фокусира на дерадикализацијата што делумно се потпира врз надворешните консултанти, кои имаат теолошко познавање, кои спроведуваат когнитивни интервенции. Тие имаат цел да внесат „сива боја“ во обично многу црнобелите погледи на светот на овие штитеници. Се надеваме дека на крајот овие обиди за дерадикализација ќе доведат до откажување на поддршката на насилството. Во врска со успехот на програмата, Шурман и Бакер (2015) тврдат дека сè уште не може да се извлечат долгорочни заклучоци затоа што во периодот кога се вршеше процената, проектот сè уште беше во рана фаза.[xlv]

Одговор

Иако голем број земји-членки на ЕУ ги спроведоа програмите за повторна интеграција, кои се фокусирани на дерадикализацијата, дистанцирањето или на нивна комбинација, сепак, постои голема разлика во нивните пристапи. Постојат разлики во однос на тоа која е целта на програмите (на пример, странските војници-повратници, сторителите на насилни екстремистички дела, лицата подложни на радикализација или сите од горенаведените); во која фаза се спроведуваат програмите (пред затворањето, кога се в затвор, по затворањето); врз која основа поединците учествуваат во програмата (доброволно или задолжително); кој е одговорен за спроведувањето на програмата; и елементите што се вклучени во програмата (на пример, психолошко советување, образование, верско советување итн.).

Благодаре на тековната неизвесност во врска со тоа дали таквите обиди се ефективни за спречување на рецидивизамот поврзан со тероризмот, сè уште не може со сигурност да се утврдат посебните заслуги и недостатоци на овие иницијативи. Сè уште е можно да се понудат практични насоки за оние што изработуваат и спроведуваат слични програми. Овој оддел нуди концизен преглед на предлозите за подобрување на постојните напори за повторна интеграција и за справување со проблемите што се споменати на претходните страници. Со оглед на бројот на повратниците и потенцијалното оптоварување на постојните иницијативи за повторна интеграција, треба да му се даде приоритет на справувањето со овие проблеми на локално и на национално ниво, како и на ниво на ЕУ.[xlvi]

RAN Centre of Excellence

1. Давање приоритет на процената на програмите за повторна интеграција

Програмите за повторна интеграција, новите и тековните, треба да бидат предмет на критичка, независна процена во реално време за да може да се оценат нивните цели, основните претпоставки за тоа како да се постигнат, организациското спроведување и степенот на успех.[xlvii] Ова е од суштинско значење за изработката и за спроведувањето на повеќе ефективни иницијативи и на тој начин минимизирање на можноста за терористички рецидивизам.

2. Собирање податоци за терористички рецидивизам во ЕУ

Овие важни информации овозможуваат разбирање на големината на проблемот и обезбедуваат приближно мерило за идентификување на програмите со натпросечна и со потпросечна ефективност што може да се користи за одделување на најдобрите и на најлошите практики. Со податоците за терористички рецидивизам ќе биде можно успехот на програмите за повторна интеграција да се мери во компаративна смисла. На овој начин се обезбедува пообјективен стандард за оценување на нивниот успех.

3. Гарантирање дека обидите за повторна интеграција се флексибилни и приспособени

Странските војници-повратници не се хомогена група. За да бидат ефективни програмите за повторна интеграција, тие треба да бидат флексибилни и приспособени на специфичните карактеристики и потреби на поединецот. Сите обиди за повторна интеграција на екстремистите или на терористите треба да се почнат со процена на индивидуалните потреби, активности и мрежи, со користење на специфичните методи за процена на ризик од насилен екстремизам. Тековно во светот се користат различни алатки за процена на ризикот, вклучително и враќањето на лице што е осомничено за тероризам (RTS), модел за приоритет (Австралија), рамка за динамичко оценување (Dynamisch Beoordelingskader, Холандија), насоки за ризик од екстремизам 22 + (ERG22 +) (Обединетото Кралство), процена на ризик од насилни екстремисти (VERA) (Канада) и тест за процена на значењето на истражувањето (SQAT) (САД).

За сите овие алатки заеднички се многубројните индикатори со кои се оценува нивото на екстремизам на поединецот. Меѓутоа, основната методологија се движи од структурирано професионално расудување (ERG 22 +, VERA, рамка за динамичка процена) до самостојни прашалници (SQAT). Со цел сите инструменти да се користат ефективно, тие треба да се приспособат на локалните околности, а на вработените им е потребна обука за да може соодветно да ја применат методологијата. Без оглед на добрите и на лошите страни на специфичните инструменти за оценување, од суштинско значење е структурираната анализа на програмата за повторна интеграција што ги зема предвид животните приказни на учесниците, нивните карактери, когнитивните вештини и различните параметри за да се овозможи изработка и спроведување на приспособените пристапи.

RAN Centre of Excellence

4. Извршување дерадикализација и дистанцирање

Со оглед на неизвесноста во врска со она што најдобро функционира кога станува збор за повторната интеграција на екстремистите и на терористите, програмите не треба да зависат од еден единствен пристап. Дерадикализацијата, која го нагласува одвикнувањето на штитениците од нивните идеолошки убедувања, сигурно спаѓа меѓу овие обиди, но треба да се гледа како на еден од многуте можни начини преку кои се минимизираат можностите за рецидивизам што се поврзани со тероризам. Дистанцирањето ја нагласува промената во однесувањето, а не во идеологијата и опфаќа различни причини за учество во тероризам и оддалечување од тероризмот, обезбедувајќи голем број можности за активности со цел повторна интеграција. Како што покажаа трите примери од Данска, Германија и од Холандија, наместо да се сметаат за некомпатибилни алтернативи, програмите за повторна интеграција треба да вклучуваат обиди што се фокусираат на дерадикализацијата и на дистанцирањето.

5. Моментна соработка со странските борци-повратници

Поради можната опасност од странски војници-повратници и потребата да им се помогне на оние што може да се сметаат за жртви на регрутирањето на ИД, треба да се истражат можностите за непосредно учество во програмите за повторна интеграција по враќањето. Треба да се создадат и да се најават можности за доброволно учество, можеби како дел од активностите против кампањата.[xlviii] Користејќи ги „основачите“, треба да се земат предвид оние што се оддалечиле од ИД и од сличните групи за да се охрабрат другите да го следат нивниот пример.[xlix] Меѓутоа, мора внимателно да се процени нивната искреност.

Во исто време - за оние (веројатно поголемиот број) повратници што нема доброволно да се вклучат во програмите за повторна интеграција, тоа не мора да значи дека е непремостлива пречка; терористите се повлекуваат кога се в затвор (на пример, не по своја волја). Покрај тоа, истражувањата покажаа дека често има слични резултати кај луѓето што доброволно учествуваат во третманот за злоупотреба и кај луѓето што учествуваат принудно.[li] Барем на хартија постои основа за спроведување на принудно учество во иницијативите за повторна интеграција.[lii] Меѓутоа, какви законски можности постојат за спроведување на учество во таква програма?

6. Научете од скорешното минато

Вршењето процена на тековните програми за повторна интеграција треба да биде приоритет. Меѓутоа, скорешното минато нуди голем број примери на европски терористи што се враќаат во општеството по излегувањето од затвор. Искуствата на земјите, како што се Шпанија, Велика Британија, Ирска, Италија и Германија, може да понудат многу корисни согледувања што речиси не се испитувани.

RAN Centre of Excellence

7. Вклучете ги најдобрите практики во програмите за повторна интеграција

И покрај недостигот на истражување за процена, сепак, испитувањата што се спроведени, како и тековните програми за повторна интеграција, нудат неколку општи согледувања што се добиени со непосредна практична употреба. Тие вклучуваат:

- Важноста од постоење на однос на доверба меѓу персоналот на програмата и штитениците, вклучително и извршителите на програмата што сериозно ги земаат предвид поединците и нивните идеи;
- Во сите програми за повторна интеграција треба јасно да се наведат целите на програмата и индикаторите за успех или за неуспех;
- Програмите имаат најдобри шанси за успех кога се засноваат врз почитување на човековите права;
- Добро обучениот персонал е од суштинско значење - персоналот треба да има темелно разбирање на целите на програмата и позитивен, доследен и фер однос;
- Програмите треба да имаат оперативна флексибилност за да се приспособат на непредвидените околности;[liii]
- Не постои едно решение за сите проблеми, сите обиди за повторна интеграција треба да се засноваат врз здрав разум? Со постапката за процена на ризикот треба да се утврдат потребите на поединецот, степенот на почитување на екстремистичките активности, социјалната мрежа и способностите;[liv]
- Ефективната соработка меѓу различните агенции и организациите што се вклучени во обидите за повторна интеграција (на пример, условна казна, полиција, локална самоуправа, јавно обвинителство) е од суштинско значење;[lv]
- За контроверзната природа на програмите за повторна интеграција на екстремистите и на терористите (поранешни) е потребно ефективно управување со потенцијалните политички и општествени последици, особено оние што произлегуваат од неизбежните случаи на рецидивизам.[lvi]

Заклучок

Повторната интеграција на (поранешни) екстремисти и терористи во општеството секогаш ќе биде тешко и контроверзно. Постои веројатност за остро критикување на таквиот пристап, а некои го сметаат како „мек“ за тероризмот. Поради тоа што се очекува да се зголеми бројот на странски борци што се враќаат, како и тоа дека со брзо темпо продолжува да се развива „домашната“ радикализација на исламистичките и на десничарските групи, едноставно не може да се избегне прашањето во врска со тоа што да се прави со екстремистите и со терористите што се ослободени од затвор или кои се враќаат од конфликтни зони во странство.

Со оглед на зголемувањето на побарувачката за капацитети за повторна интеграција, итно треба да се решат проблемите и недостатоците во тековните согледувања што се наведе-

ни во тематскиот документ. Мрежата за подигнување на свеста за радикализација (RAN) се наоѓа во одлична позиција да го сврти вниманието на креаторите на стратегиите, професионалците и на академците кон овие проблеми. Се надеваме дека во блиска иднина ќе забележиме започнати истражувачки проекти во тесна соработка со

креаторите на стратегиите и со експертите што ќе овозможат на повторната интеграција на терористите и на екстремистите да се гледа со поголема самодоверба и со поголема веројатност за постигнување на вистинско и соодветно намалување на ризикот од рецидивизам.

RAN Centre of Excellence

Референци

1. 24, France. “France Unveils First De- Radicalisation Centre to Tackle Islamist Threat.” *France 24*, 14 September2016.
2. Abrahms, Max. “What Terrorists Really Want: Terrorist Motives and Counterterrorism Strategy.”*International Security* 32, no. 4 (Spring 2008): 78-105.
3. Alonso, Rogelio, and Javier DíazBada. “What Role Have Former Eta Terrorists Played in Counterterrorism and Counterradicalization Initiatives in Spain?”*Studies in Conflict & Terrorism* 39, no. 11 (2016): 982-1006.
4. Bandura, Albert. “Mechanisms of Moral Disengagement in Terrorism.” In *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*, edited by Walter Reich, 161-91. Cambridge: Cambridge University Press,1990.
5. Barrett, Richard, and LailaBokhari. “Deradicalization and Rehabilitation Programmes Targeting Religious Terrorists and Extremists in the Muslim World: An Overview.” In *Leaving Terrorism Behind: Individual and Collective Disengagement*, edited by John Horgan and Tore Bjørgo, 170-80. London / New York: Routledge, 2009.
6. Bjørgo, Tore. “Exit Neo-Nazism: Reducing Recruitment and Promoting Disengagement from RacistGroups.” In *NUPI Working Paper*. Oslo: Norsk Utenriks politisk Institutt, 2002.
7. Braddock, Kurt, and John Horgan. ”Towards a Guide for Constructing and Disseminating Counternarratives to Reduce Support for Terrorism.” *Studies in Conflict & Terrorism* 39, no. 5 (2016): 381-404.
8. Bruyning, Simon. “Rechter: Wet Is Niet Berekend Op Syriëgangers.” *Trouw*, 9 February 2015.
9. Byman, Daniel. “The Homecomings: What Happens When Arab Foreign Fighters in Iraq and Syria Return?”.*Studies in Conflict & Terrorism* 38, no. 8 (2015): 581-602.
10. Christensen, Tina Wilchen. “A Question of Participation - Disengagement from the Extremist Right: A Case Study from Sweden.” Roskilde University, 2015.
11. Clubb, Gordon. “The Role of Former Combatants in Preventing Youth Involvement in Terrorism in Northern Ireland: A Framework for Assessing Former Islamic State Combatants.” *Studies in Conflict & Terrorism* 39, no. 9 (2016): 842-61.
12. Dalgaard-Nielsen, Anja. “Violent Radicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know.” *Studies in Conflict & Terrorism* 33, no. 9 (2010): 797-814.
13. Demant, Froukje, Willem Wagenaar, and Jaap Van Donselaar. *Monitor Racisme & Extremisme: Deradicaliseren in De Praktijk*. Amsterdam: Anne Frank Stichting / Amsterdam University Press, 2009.
14. El-Said, Hamed. “De-Radicalising Islamists: Programmes and Their Impact in Muslim Majority States.” 1-47. London: The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 2012.
15. Ertel, Manfred, and Ralf Hoppe. “A Danish Answer to Radical Jihad.” *Spiegel Online*, 23 February 2015.
16. Feddes, Allard R., and Marcello Gallucci. ”A Literature Review on Methodology Used in Evaluating Effects of Preventive and De-RadicalisationInterventions.” *Journal for Deradicalization*, no. 5 (Winter 2015): 1-27.
17. Genkin, Michael, and Alexander Gutfraind. “How Do Terrorist Cells Self- Assemble: Insights from an Agent- Based Model of Radicalization.” In *Social Science Research Network Working Paper Series*, 1-47. Rochester, NY: Social Science Research Network, 2011.

RAN Centre of Excellence

18. Gibbons-Neff, Thomas. “Number of Foreign Fighters Entering Iraq and Syria Drops by 90 Percent, Pentagon Says.” *The Washington Post*, 26 April 2016.
19. Global Counterterrorism Forum. ”Rome Memorandum on Good Practices for Rehabilitation and Reintegration of Violent Extremist Offenders.” 1-14: Global Counterterrorism Forum, 2012.
20. Hemmingsen, Ann-Sophie. “An Introduction to the Danish Approach to Countering and Preventing Extremism and Radicalization.”*Danish Institute for International Studies,* (2015).
21. Henley, Jon. “How Do You Deradicalise Returning Isis Fighters?” *The Guardian*, 12 November 2014.
22. Higgins, Andrew. “For Jihadists, Denmark Tries Rehabilitation.”*The New York Times*, 13 December 2014.
23. Horgan, John. “Deradicalization or Disengagement.”*Perspectives on Terrorism* 2, no. 4 (2008): 3-8.

——*Walking Away from Terrorism: Accounts of Disengagement from Radical and Extremist Movements*. New York: Routledge, 2009.

24. Horgan, John, Mary Beth Altier, Neil Shortland, and Max Taylor.”Walking Away: The Disengagement and De- Radicalization of a Violent Right-Wing Extremist.”*Behavioral Sciences of Terrorism & Political Aggression* (2016): 1-15.
25. Horgan, John, and Kurt Braddock. “Rehabilitating the Terrorists?: Challenges in Assessing the Effectiveness of De-Radicalization Programs.” *Terrorism and Political Violence* 22, no. 2 (2010): 267-91.
26. Horgan, John, and Max Taylor. “Disengagement, De-Radicalization and the Arc of Terrorism: Future Directions for Research.” In *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge: European and American Perspectives*, edited by RikCoolsaet, 173-86. London / New York: Routledge, 2016.
27. Horgan, John, Max Taylor, Mia Bloom, and Charlie Winter. “From Cubs to Lions: A Six Stage Model of Child Socialization into the Islamic State.” *Studies in Conflict &Terrorism* (2016): 1-20.
28. Hwang, Julie Chernov. “The Disengagement of Indonesian Jihadists: Understanding the Pathways.” *Terrorism and Political Violence* (2015): 1-19.
29. Institute for Strategic Dialogue. “De- Radicalisation.” In *PPN Working Paper*, 1-18, 2010.
30. Kenney, Michael. “Beyond the Internet: Mētis, Techne, and the Limitations of Online Artifacts for Islamist Terrorists.” *Terrorism and Political Violence* 22, no. 2 (2010): 177-97.

——“’Dumb’ yet Deadly: Local Knowledge and Poor Tradecraft among Islamist Militants in Britain and Spain.” *Studies in Conflict & Terrorism* 33, no. 10 (2010): 911-32.

31. Khalil, James. “Radical Beliefs and Violent Actions Are Not Synonymous: How to Place the Key Disjuncture between Attitudes and Behaviors at the Heart of Our Research into Political Violence.” *Studies in Conflict & Terrorism* 37, no. 2 (2014): 198-211.
32. Koehler, Daniel. “Radical Groups’ Social Pressure Towards Defectors: The Case of Right-Wing Extremist Groups.” *Perspectives on Terrorism* 9, no. 6 (2015): 36-50.
33. Kundnani, Arun. “Radicalisation: The Journey of a Concept.” *Race & Class* 54, no. 2 (2012):3-25.
34. Mekhennet, Souad, and Greg Miller. “This Isis Defector Said He Was an Innocent Bystander. A New Video Questions His Story.” *The Washington Post*, 4 October2016.
35. National Institute on Drug Abuse. “Principles of Drug Abuse Treatment for Criminal Justice Populations: A Research-Based Guide.” 1-36. North Bethesda: National Institute on Drug Abuse, 2014.
36. Nelen, Hans, Frans Leeuw, and Stefan Bogaerts. *Antiterrorismebeleid En Evaluatieonderzoek: Framework, Toepassingen En Voorbeelden*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers, 2010.

RAN Centre of Excellence

37. Noordegraaf, Mirko, Scott Douglas, Aline Bos, and Wouter Klem. "Gericht, Gedragen En Geborgd Interventievermogen? Evaluatie Van De NationaleContraterrorisme-Strategie2011-2015." 1-216. Utrecht: Utrecht University, 2016.
38. Radicalisation Awareness Network. "Counter Narratives and Alternative Narratives." 1-15: Radicalisation Awareness Network, 2015.
——"Dealing with Radicalisation in a Prison and Probation Context." 1-10: Radicalisation Awareness Network, 2016.
——"Exit Programmes and Interventions in Prison and Probation." 1-9: Radicalisation Awareness Network, 2016.
39. Ramadan, Omar. "Vrees De Dag Waarop De Syriëgangers Terugkeren." *NRC*, 16 September 2016.
40. Schmid, Alex P. "The Definition of Terrorism." In *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, edited by Alex P. Schmid, 39-98. London / New York: Routledge, 2011.
—— "Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review." In *ICCT Research Paper*, 1-91.The Hague: International Centre for Counter-Terrorism, 2013.
41. Schuurman, Bart, and Edwin Bakker. "Reintegrating Jihadist Extremists: Evaluating a Dutch Initiative, 2013- 2014." *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression* 8, no. 1 (2016): 66-85.
42. Silke, Andrew. "Disengagement or Deradicalization: A Look at Prison Programs for Jailed Terrorists." *CTC Sentinel* 4, no. 1 (2011):18-21.
43. Sim, Susan, and Noor Huda Ismail."Predicting Terrorist Recidivism in Indonesia's Prisons." Washington, D.C.: Brookings, 2016.
44. Speckhard, Anne. "Prison and Community- Based Disengagement and De-Radicalization Programs for Extremist Involved in Militant Jihadi Terrorism Ideologies and Activities." In *Psychosocial, Organizational and Cultural Aspects of Terrorism*, edited by Anne Speckhard, 1-14. Neuilly-sur- Seine: NATO-Research and Technology Organisation, 2011.
45. Stern, Jessica Eve. "X: A Case Study of a Swedish Neo-Nazi and His Reintegration into Swedish Society." *Behavioral Sciences and the Law* 32, no. 3 (May/June 2014): 440-53.
46. Sukabdi, Zora A. "Terrorism in Indonesia: A Review on Rehabilitation and Deradicalization." *Journal of Terrorism Research* 6, no. 2 (2015): 36-56.
47. Taylor, Maxwell, and Ethel Quayle. *Terrorist Lives*. London: Brassey's, 1994.
48. The Soufan Group."Foreign Fighters and Those Who Return." New York: The Soufan Group, 2016.
——"Foreign Fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq." 1-26. New York: The Soufan Group2015.
49. Van Ginkel, Bibi, Eva Entenmann, Bérénice Boutin, Grégory Chauzal, Jessica Dorsey, Marjole in Jegerings, Christophe Paulussen*, et al.* "The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union: Profiles, Threats & Policies." In *ICCT Research Paper*, 2016.
50. Veldhuis, Tinka M. "Designing Rehabilitation and Reintegration Programmes for Violent Extremist Offenders: A Realist Approach." In *ICCT Research Paper*, 1-21. The Hague: International Centre for Counter-Terrorism, 2012.
51. Vidino, Lorenzo, and James Brandon."Countering Radicalization in Europe." 1-80. London: The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 2012.

RAN Centre of Excellence

52. Warrick, Joby, and Souad Mekhennet. “Isis Quietly Braces Itse lf for the Collapse of the ‘Caliphate’.” The Independent, 13 July 2016.
53. Wartna, B. S. J., N. Tollenaar, M. Blom, S. M. Alma, I. M. Bregman, A. A. M. Essers, and E. K. Van Straalen.” Recidivism Report 2002-2008: Trends in the Reconviction Rate of Dutch Offenders.” 1-18. The Hague: Wetenschapplijk Onderzoek-en Documentatiecentrum, 2011.
54. Weggemans, Daan, and Beatrice De Graaf. “Na De Vrijlating: Een Exploratieve Studie Naar Recidive En Re-Integratie Van Jihadistische Ex-Gedetineerden.” In Politie & Wetenschap, 1-190. Apeldoorn: Politie & Wetenschap, 2015.
55. Weggemans, Daan, Ruud Peters, Edwin Bakker, and Roel De Bont. “Destination Syria: An Exploratory Study into the Daily Lives of Dutch ‘Syria Travelers’.” Leiden: Leiden University, Forthcoming.
56. Weilnböck, Harald. “Outline for Interventions of Deradicalisation from Involvement of Violent Extremism.” 1-8: Radicalisation Awareness Network, 2016.
57. Williams, Michael J., and Steven M. Kleinman. “A Utilization-Focused Guide for Conducting Terrorism Risk Reduction Program Evaluations.”Behavioral Sciences of Terrorism & Political Aggression 6, no. 2 (2014): 102-46.
58. Williams, Michael J., and Samuel C. Lindsey.”A Social Psychological Critique of the Saudi Terrorism Risk Reduction Initiative.” Psychology, Crime & Law 20, no. 2 (2014): 135-51.

---

i A December 2015 estimate put this number at 27000 to 31000, originating from 81 countries. The Soufan Group, “Foreign Fighters: An Updated Assessment of the Flow of Foreign Fighters into Syria and Iraq,” (New York: The Soufan Group, 2015), 4.

ii Bibi Van Ginkel et al., “The Foreign Fighters Phenomenon in the European Union: Profiles,Threats & Policies,” in *ICCT Research Paper* (2016), 3.

iii VanGinkel et al., “The Foreign Fighters Phenomenon,” 3.

iv Joby Warrick and SouadMekhennet, “Isis Quietly Braces Itself for the Collapse of the ‘Caliphate’,” *The Independent*, 13 July 2016.

v Thomas Gibbons-Neff, “Number of Foreign Fighters Entering Iraq and Syria Drops by 90 Percent, Pentagon Says,” *The Washington Post*, 26 April 2016.

vi Included under this broad header are a diverserange of initiatives aimed at minimizing the risk of terrorist recidivism, often dubbed diversion, off-ramp and exit- programs.

vii An often overlooked but important subject. See: Albert Bandura, “Mechanisms of Moral Disengagement in Terrorism,” in *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*, ed. Walter Reich (Cambridge: Cambridge University Press, 1990), 161-91.

viii Michael Kenney, “’Dumb’ yet Deadly: Local Knowledge and Poor Tradecraft among Islamist Militants in Britain and Spain,” *Studies in Conflict & Terrorism* 33, no. 10 (2010): 911-32; Michael Kenney, “Beyond the Internet: Mētis, Techne, and the Limitations of Online Artifacts for Islamist Terrorists,” Terrorism and Political Violence 22, no. 2 (2010): 183- 88.

ix Omar Ramadan, “Vrees De Dag Waarop De Syriëgangers Terugkeren,” *NRC*, 16 September 2016. xDaan Weggemans et al., “Destination Syria: An Exploratory Study into the Daily Lives of Dutch ‘Syria Travelers’,” (Leiden: Leiden University, Forthcoming); Simon Bruyning, “Rechter: Wet Is Niet Berekend Op Syriëgangers,” *Trouw*, 9 February 2015.

xi Defined here as ‘a conspiratorial practice of calculated, demonstrative, direct violent action without legal or moral restraints, targeting mainly civilians and non-combatants, performed for its propagandistic and psychological effects on various audiences and conflict parties’. See: Alex P. Schmid, “The Definition of Terrorism,” in *The Routledge Handbook of Terrorism Research*, ed. Alex P. Schmid (London / New York: Routledge, 2011), 86-87.

RAN Centre of Excellence

xii Defined here as a people who are 'positively in favour of the use of force to obtain and maintain political power'. See: Alex P. Schmid, "Radicalisation, De-Radicalisation, Counter-Radicalisation: A Conceptual Discussion and Literature Review," in *ICCT Research Paper* (The Hague: International Centre for Counter-Terrorism, 2013), 10.

xiii Richard Barrett and LailaBokhari, "Deradicalization and Rehabilitation Programmes Targeting Religious Terrorists and Extremists in the Muslim World: An Overview," in *Leaving Terrorism Behind: Individual and Collective Disengagement*, ed. John Horgan and Tore Bjørgo (London / New York: Routledge, 2009); Hamed El-Said, "De-Radicalising Islamists: Programmes and Their Impact in Muslim Majority States," (London: The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 2012).

xiv See also: Radicalisation Awareness Network, "Dealing with Radicalisation in a Prison andProbation Context," (Radicalisation Awareness Network, 2016); Radicalisation Awareness Network, "ExitProgrammes and Interventions in Prison and Probation," (Radicalisation Awareness Network, 2016).

xv See, for instance: Bart Schuurman and Edwin Bakker, "Reintegrating Jihadist Extremists: Evaluating a Dutch Initiative, 2013-2014," *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression* 8, no. 1 (2016); Zora A. Sukabdi, "Terrorism in Indonesia: A Reviewon 0Rehabilitation and Deradicalization," *Journal of Terrorism Research* 6, no. 2 (2015).

xvi See, for instance: Tore Bjørgo, "ExitNeo-Nazism: Reducing Recruitment and Promoting Disengagement from Racist Groups," in *NUPI Working Paper* (Oslo: NorskUtenrikspolitiskInstitutt, 2002); Tina Wilchen Christensen, "A Question of Participation - Disengagement from the Extremist Right: A Case Study from Sweden" (Roskilde University, 2015); Froukje Demant, Willem Wagenaar, and Jaap Van Donselaar, *Monitor Racisme & Extremisme: Deradicaliseren in De Praktijk* (Amsterdam: Anne Frank Stichting / Amsterdam University Press, 2009); DaanWeggemans and Beatrice De Graaf, "Na De Vrijlating: Een Exploratieve Studie Naar Recidive En Re-Integratie Van Jihadistische Ex-Gedetineerden," in *Politie & Wetenschap* (Apeldoorn: Politie & Wetenschap, 2015), 15-16.

xvii Allard R. Feddes and Marcello Gallucci, "ALiterature Review on Methodology Used in Evaluating Effects of Preventive and De-Radicalisation Interventions," *Journal for Deradicalization*, no. 5 (2015): 2; John Horgan and Kurt Braddock, "Rehabilitating the Terrorists?: Challenges in Assessing the Effectiveness of De-Radicalization Programs," *Terrorism and Political Violence* 22, no. 2 (2010): 268.

xviii Horgan and Braddock, "Rehabilitating the Terrorists?," 267-91.

xix There are hopeful signs that this is changing. See, for instance: Mirko Noordegraaf et al.," Gericht, Gedragen En Geborgd Interventievermogen? Evaluatie Van De Nationale Contraterrorisme-Strategie 2011- 2015," (Utrecht: Utrecht University, 2016).

xx Several noteworthy guidelines for developingsuch programs have been developed nonetheless: Harald Weilnböck, "Outline for Interventions of Deradicalisation from Involvement of Violent Extremism," (Radicalisation Awareness Network, 2016); Michael J. Williams and Steven M. Kleinman, "A Utilization-Focused Guide for Conducting Terrorism Risk Reduction Program Evaluations," *Behavioral Sciences of Terrorism & Political Aggression* 6, no. 2 (2014).

xxi B. S. J. Wartna et al., "Recidivism Report 2002-2008: Trends in the Reconviction Rate of DutchOffenders," (The Hague: Wetenschapplijk Onderzoek- en Document atiecentrum, 2011), 2.

xxii For some insights, see: Susan Sim and Noor Huda Ismail, "Predicting Terrorist Recidivism in Indonesia's Prisons," (Washington, D.C.: Brookings, 2016); Horgan and Braddock, "Rehabilitating the Terrorists?," 267-91; John Horgan and Max Taylor, "Disengagement, De- Radicalization and the Arc of Terrorism: Future Directions for Research," in *Jihadi Terrorism and the Radicalisation Challenge: European and American Perspectives*, ed. Rik Coolsaet (London / New York: Routledge, 2016), 178.

xxiii For more details, see: Hans Nelen, FransLeeuw, and Stefan Bogaerts, *Antiterrorismebeleid En Evaluatieonderzoek: Framework, Toepassingen En Voorbeelden*(Den Haag: Boom JuridischeUitgevers, 2010); Tinka M. Veldhuis, "Designing Rehabilitation and Reintegration Programmes for ViolentExtremist Offenders: A Realist Approach," in *ICCT Research Paper* (The Hague: International Centre for Counter-Terrorism, 2012).

xxiv JohnHorgan, "Deradicalization or Disengagement," *Perspectives on Terrorism* 2, no. 4 (2008): 3-8.

xxv ArunKundnani, "Radicalisation: The Journey ofa Concept," *Race& Class* 54, no. 2 (2012): 6.

xxvi Schmid, "Radicalisation,De-Radicalisation."

xxvii E.g.: Anja Dalgaard-Nielsen, "ViolentRadicalization in Europe: What We Know and What We Do Not Know," *Studies in Conflict & Terrorism* 33, no. 9(2010): 798; Michael Genkin and Alexander Gutfraind, "How Do Terrorist Cells Self-Assemble: Insights from an Agent-Based Model of Radicalization," in *Social Science Research Network Working Paper Series* (Rochester, NY: Social Science Research Network, 2011), 2; Lorenzo Vidino and James Brandon, "Countering Radicalization in Europe," (London: The International Centre for the Study of Radicalisation and Political Violence, 2012), 9.

xxviii James Khalil, "Radical Beliefs and Violent Actions Are Not Synonymous: How to Place the Key Disjuncture between Attitudes and Behaviors at the Heart of Our Research into Political Violence," *Studies in Conflict & Terrorism* 37, no. 2 (2014).

RAN Centre of Excellence

xxix Max Abrahms, "What Terrorists Really Want: Terrorist Motives and Counterterrorism Strategy," *International Security* 32, no. 4 (2008): 98-99; Maxwell Taylor and Ethel Quayle, *Terrorist Lives* (London: Brassey's, 1994), 37-38.

xxx Julie Chernov Hwang, "The Disengagement of Indonesian Jihadists: Understanding the Pathways," *Terrorism and Political Violence* (2015): 1-19.

xxxi Daniel Koehler, "Radical Groups' Social Pressure Towards Defectors: The Case of Right-Wing Extremist Groups," *Perspectives on Terrorism* 9, no. 6 (2015): 36-50.

xxxii JohnHorgan et al., "Walking Away: The Disengagement and De-Radicalization of aViolent Right-Wing Extremist," *Behavioral Sciences of Terrorism & Political Aggression* (2016): 1-15.

xxxiii Andrew Silke, "Disengagement orDeradicalization: A Look at Prison Programs for Jailed Terrorists," *CTC Sentinel* 4, no. 1 (2011).

xxxiv JohnHorgan, *Walking Away from Terrorism: Accounts of Disengagement from Radical and Extremist Movements* (New York: Routledge, 2009), 152.

xxxv Hwang, "The Disengagement ofIndonesian Jihadists," 1-19.

xxxvi Radicalisation Awareness Network," Exit Programmes and Interventions," 2.

xxxvii JohnHorgan et al., "From Cubs to Lions: A SixStage Model of Child Socialization into the Islamic State," *Studies in Conflict & Terrorism* (2016): 1-20.

xxxviii E.g. in France: France 24, "France Unveils First De- Radicalisation Centre to Tackle Islamist Threat," *France 24*, 14 September 2016.

xxxix Ann-Sophie Hemmingsen, An Introduction to the Danish Approach to Countering and Preventing Extremism and Radicaliza-tion, http://www.ft.dk/samling/20151/almdel/reu/bilag/24 8/1617692.pdf, p. 18

xl Andrew Higgins, "For Jihadists, Denmark Tries Rehabilitation," *The New York Times*, 13 December 2014.

xli Jon Henley, "How Do You Deradicalise ReturningIsis Fighters?," *The Guardian*, 12 November 2014.

xlii Institute for Strategic Dialogue, "De-Radicalisation," in *PPN Working Paper* (2010), 10.

xliii Institute for Strategic Dialogue, "De-Radicalisation," 11.

xliv Schuurman and Bakker, "Reintegrating Jihadist Extremists."

xlv Schuurman and Bakker, "ReintegratingJihadistExtremists."

xlvi TheSoufan Group, "ForeignFighters and Those Who Return," (New York: The Soufan Group, 2016).

xlvii For detailed studies on how to conduct such evaluatory research, see: Nelen, Leeuw, andBogaerts, *Antiterrorismebeleid En Evaluatieonderzoek*; Veldhuis, "Designing Rehabilitation and Reintegration Programmes."; Williams and Kleinman, "A Utilization- Focused Guide,"102-46.

xlviii Kurt Braddock and John Horgan, "Towards aGuide for Constructing and Disseminating Counternarratives to Reduce Support for Terrorism," *Studies in Conflict & Terrorism* 39, no. 5 (2016): 381-404; Radicalisation Awareness Network, "Counter Narratives and Alternative Narratives," (Radicalisation Awareness Network, 2015).

xlix For an interesting discussion of possibilities in this regard, see: Gordon Clubb, "The Role of Former Combatants in Preventing Youth Involvement in Terrorism in Northern Ireland: A Framework for Assessing Former Islamic State Combatants," *Studies in Conflict & Terrorism* 39, no. 9 (2016): 842-61.

l See, for instance: Rogelio Alonso and Javier Díaz Bada, "What Role Have Former Eta Terrorists Played in Counterterro-rism and Counterradicalization Initiatives in Spain?," ibid., no. 11: 998-1000; SouadMekhennet and Greg Miller, "This Isis Defector Said He Was an Innocent Bystander. A New Video Questions His Story," *The Washington Post*, 4 October 2016.

li National Institute on Drug Abuse, "Principles ofDrug Abuse Treatment for Criminal Justice Populations: A Research-Based Guide," (North Bethesda: National Institute on Drug Abuse, 2014).

lii This challenges one of the outcomes of a recent RAN working group meeting: Radicalisation Awareness Network, "Exit Pro-grammes and Interventions," 3.

liii The first five recommendations come from: Anne Speckhard, "Prison and Community-Based Disengagement and De-Radica-lization Programsfor Extremist Involved in Militant Jihadi Terrorism Ideologies and Activities," in *Psychosocial, Organizational and Cultural Aspects of Terrorism*, ed. Anne Speckhard (Neuilly-sur-Seine: NATO-Research and Technology Organisation, 2011), 1-14; Global Counterterrorism Forum, "Rome Memorandum on Good Practices for Rehabilitation and Reintegrationof Violent Extremist Offenders," (Global Counterterrorism Forum, 2012), 3; Institute for Strategic Dialogue, "De-Radicalisation," 11.

liv Jessica Eve Stern, "X: A Case Study of a SwedishNeo- Nazi and His Reintegration into Swedish Society," *Behavioral Sciences and the Law* 32, no. 3 (2014): 440; Michael J. Williams and Samuel C. Lindsey, "A Social Psychological Critique of the Saudi Terrorism Risk Reduction Initiative," *Psychology, Crime & Law* 20, no. 2 (2014): 149.

lv Demant, Wagenaar, and Van Donselaar, *Deradicaliseren in De Praktijk*, 20.

lvi Horgan and Braddock, "Rehabilitating the Terrorists?," 268-69.

Translated within:

FIRST LINE STOP Radicalization

Co-funded by the
Internal Security Fund
of the European Union